

19 maart 2018

Advies van de Sociale Adviesraad Waalwijk voor het nieuwe Collegeprogramma 2018-2022.

Edelachtbare burgemeester, geachte onderhandelende partijen, geachte griffie,

De Sociale Adviesraad Waalwijk (SAR) heeft in het jaarlijks overleg met het College in november 2017 toegezegd met input te komen voor het beleid in het sociaal domein voor de vorming van het Collegeprogramma 2018-2022.

Daartoe hebben wij de inbreng opgehaald vanuit vertegenwoordigers van belangenorganisaties en cliëntenraden op een brede bijeenkomst op 17 januari 2018 die verwerkt is in deze bijdrage.

Alvorens de SAR een aantal concrete knelpunten en aandachtspunten wil benoemen voor de komende periode zal zij eerst een vijftal meer algemene thema's aangeven die wij aanbevelen te betrekken bij de bespreking over de grondslagen van het beleid voor het Waalwijks sociaal domein voor de komende Collegeperiode.

1. Visie op het sociaal domein.

In de afgelopen collegeperiode heeft een van de grootste decentralisatie plaatsgevonden in de geschiedenis van overheidsbeleid in Nederland met de 3 Transities (Wmo, Jeugdwet, Participatiewet).

In het (lopende) Collegeprogramma 2014-2018 "Krachten bundelen" heeft de coalitie haar aanpak gepresenteerd zoals die door het College verder is vormgegeven. De visie van waaruit het sociaal domein wordt bekeken is daarin als volgt verwoord:

"Mensen zijn in eerste instantie zelf verantwoordelijk en we verwachten dat zij ook zelf de handen uit de mouwen steken om de problemen aan te pakken. We verwachten een actieve houding bij het vinden van werk en een creatieve houding bij het vinden van een oplossing binnen het eigen netwerk. Als dat (nog) niet lukt, bieden we ondersteuning. Daarom bezuinigen we ook niet op armoede en minimabeleid."

Inmiddels zijn we 4 jaar verder en bevelen wij de nieuwe coalitie aan om gedegen te kijken naar de ervaringen van de afgelopen jaren in het sociaal domein en in het bijzonder of hier niet een te overspannen verwachting van de zelfredzaamheid van 'de mondige burger met een krachtig netwerk' uit naar voren komt.

In april 2017 heeft de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) een rapport uitgebracht onder de titel "Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid." De essentie van dit rapport is als volgt samengevat:

"Naast denkvermogen is 'doenvermogen' minstens zo belangrijk om aan de hoge eisen van de participatiesamenleving te kunnen voldoen. De overheid verwacht van burgers steeds vaker dat ze zelfredzaam zijn op het gebied van gezondheid, persoonlijke financiën en de arbeidsmarkt. De WRR vraagt met dit rapport aandacht voor het belang van niet-cognitieve vermogens, zoals een doel stellen, in actie komen, volhouden en om kunnen gaan met verleiding en tegenslag. Kennis en intelligentie alleen zijn niet genoeg voor redzaamheid. Ook mensen met een goede opleiding en een goed inkomen kunnen in moeilijkheden komen omdat ze even niet opletten of zaken voor zich uitschuiven. Dat geldt zeker op een momenten dat het leven tegenzit, zoals bij een echtscheiding, faillissement of ontslag. En soms is het juist de overheid die mensen minder redzaam maakt, omdat ze onvoldoende rekening houdt met verschillen in het doenvermogen van burgers."

De SAR beveelt aan om bij het ontwerpen van de visie voor het beleid in Waalwijk voor de komende jaren op het sociaal domein dit rapport grondig te betrekken en geen overspannen verwachtingen te

hebben over de zelfredzaamheid maar daar realistisch naar te kijken en de 'doenvermogenstoets' een plek te geven in de vormgeving van het beleid in de periode 2018-2022.

Aangezien de visienota van 2012 over het sociaal domein ('Eigen kracht. Samen sterk') dateert van ver vóór de periode waarin de gemeente nu ook daadwerkelijk in de jaren 2015-2017 ervaring heeft opgedaan met de beleidsverantwoordelijkheid voor Wmo, participatiewet en Jeugdwet bevelen wij aan dat het nieuwe College de opdracht krijgt om zo spoedig mogelijk in 2018 met een nieuwe visie op het sociaal domein te gaan komen zodat van daaruit het beleid voor de periode 2018-2022 gericht kan worden vormgegeven. Het verdient aanbeveling deze visie in combinatie met een breder visietraject uit te voeren. Op deze manier kan er een sterkere en integrale visie worden opgesteld. Het zou bijvoorbeeld kunnen helpen ruimtelijke, vervoer en demografische visies in combinatie met deze visie te maken. Mede met het oog op onderstaande derde punt.

2. Monitoring van budget en resultaten.

Deze Sociale adviesraad is in 2017 met haar werkzaamheden begonnen nadat er in 2016 een nieuwe verordening door de Gemeenteraad is vastgesteld. Daarmee kunnen we als SAR niet de gehele periode overzien van de resultaten van het beleid en de benutting van het budget.

Wel is ons in deze korte periode opgevallen dat de aandacht voor de concrete formulering van de gewenste resultaten van het beleid en de monitoring daarop door de beleidsmedewerkers van de Gemeente en het College maar ook op het niveau van de Gemeenteraad meer aandacht verdient.

De SAR onderschrijft in dat verband de aanbevelingen in het rapport van de Waalwijkse Rekenkamercommissie van 23 juni 2016 ('Toegang tot het sociaal domein') en beveelt aan om dat rapport te betrekken bij de formulering van de doelen voor de komende periode en het daadwerkelijk monitoren van de (gewenste) resultaten.

Niet alleen in het leven van de inwoners van Waalwijk en in het bijzonder die inwoners die op ondersteuning en zorg zijn aangewezen, is het beleid van de gemeente van groot belang in het sociaal domein, ook in financieel opzicht is het sociaal domein verreweg de grootste portefeuille geworden vanaf 2015.

Uit de Begroting 2018 van de gemeente kan worden opgemaakt dat alleen Welzijn en Zorg (excl. de Participatiewet) samen 56 miljoen euro beslaan van de totale begroting van 123 miljoen. Daarmee zijn deze sectoren een factor 4 groter dan de volgende sector Openbare ruimte (14 miljoen) om maar een vergelijking te trekken.

De SAR beveelt aan om het budget dat de landelijke overheid beschikbaar stelt voor Wmo, Jeugdwet en Participatiewet in 2018-2022 volledig te benutten en een mogelijke korting van de landelijke overheid (bijv. als gevolg van landelijke verevening) zo nodig te compenseren met inzet van de opgebouwde reserve voor het sociaal domein. Ook beveelt zij aan om tussen de sectoren Wmo, Jeugdwet en Participatiewet geen financiële schotten te laten zijn en waar mogelijk op een efficiënte manier de budgetten te benutten over de sectoren heen.

Als we kijken naar de Gemeentelijke monitor Sociaal Domein van de VNG die op internet is gepubliceerd dan is te zien dat Waalwijk op de meeste onderdelen van de uitvoering lager scoort dan het landelijk gemiddelde. De SAR beveelt aan om de resultaten van deze monitor te betrekken bij het beleid. Hoe verklaart het nieuwe College deze verschillen en wat is zij van plan om daaraan te gaan doen?

In het bijzonder springen er 2 uitslagen uit: het antwoord op de tevredenheid over de kwaliteit van de voorzieningen (landelijk 46% en Waalwijk 25%) en het percentage eenzamen onder jongeren en ouderen (landelijk 38,8% Waalwijk 43%).

De SAR beveelt om bovenstaande redenen aan om in de komende periode beter te monitoren op de (on)gewenste impact van het Sociaal Domein-beleid in het leven van burgers alsook op de levering van de (kwaliteit van) zorg en ondersteuning in diensten/producten en de financiële vertaling ervan.

3. VN-verdrag: Inclusief Waalwijk!

In 2016 heeft Nederland het VN verdrag voor een inclusieve samenleving geratificeerd. Op basis daarvan is de regering in samenwerking met de VNG ook een opdracht bij gemeenten neergelegd die de komende jaren grondig moet worden opgepakt. Een inclusieve Waalwijkse samenleving waarin mensen met een beperking dezelfde mogelijkheden en kansen hebben om mee te doen en de vele zichtbare en onzichtbare drempels zijn weggenomen is het doel. Het werken aan een inclusieve samenleving zal ook voor de groeiende groep ouderen die moeite hebben om het tempo in de samenleving bij te houden van groot belang blijken te zijn.

De SAR heeft geconstateerd dat er in de Toekomstvisie Waalwijk 2025 op blz. 14 melding wordt gemaakt van de ratificatie van het VN verdrag en de wettelijke opdracht die hiervoor ook op de gemeente Waalwijk rust.

Binnen de VNG is er begin 2018 een nieuw programma gestart (<https://vng.nl/vn-verdrag-handicap>). Het VN verdrag heeft niet alleen betrekking op het sociaal domein maar ook op noodzakelijke veranderingen op alle leef terreinen van openbare ruimte, wonen, werken tot onderwijs zodat barrières om volwaardig burgerschap voor mensen met een beperking net zo drempelloos te maken als voor mensen zonder beperking.

Het zou het nieuwe College sieren als zij de ambitie zou uitspreken dat Waalwijk in de komende periode 2018-2022 gaat meedoen voor een nominatie bij de verkiezing van de meest toegankelijke stad voor mensen met een beperking! Wij bevelen het nieuwe College daartoe aan om een apart College-breed programma 2018-2022 bijvoorbeeld onder de titel 'Inclusief Waalwijk' in te richten dat domein/sector overstijgend is en waarin naast ervaringsdeskundigen/cliëntenorganisaties ook ondernemersverenigingen en maatschappelijke/culturele organisaties hun verantwoordelijkheid onder regie van de gemeente in een gezamenlijke coalitie Inclusief Waalwijk waarmaken.

4. Toegang tot het sociaal domein.

De Gemeente Waalwijk heeft een belangrijke regieverantwoordelijkheid voor het beleid en de inkoop van voorzieningen voor welzijn en zorg lokaal en samen met de gemeenten in de regio Hart van Brabant in de regio Midden Brabant.

De Gemeente heeft er daarnaast voor gekozen om ook uitvoeringstaken zowel als het gaat om de toegang tot het sociaal domein als om enkele ondersteunende taken (gezinscoaching) te beleggen bij een nieuw op te richten team binnen de ambtelijke organisatie (team Wijz).

Het team Wijz heeft een brede opdracht gekregen van het College; het gaat niet alleen om de beoordeling of burgers een voorziening of ondersteuning nodig hebben en hen op weg helpen om die te vinden, het gaat ook om de preventie van vragen en de beantwoording van opvoedingsvragen.

De SAR heeft de indruk gekregen uit diverse signalen dat na een turbulente opstartfase er nu meer stabiliteit in de uitvoering van de meeste taken door Wijz is gekomen. Wel blijft het de vraag voor de SAR of bij de breedte van de opdracht aan team Wijz ook wel de middelen zijn gevoegd om tot een snelle en volledige uitvoering te komen.

Het is daarbij ook de vraag voor de SAR hoe de breedte van de taken van team Wijz op het gebied niet alleen van toegang maar ook van coaching zich verhoudt tot elkaar en tot de verstrekte middelen en de duur en aard van deze ondersteuning en wat dat vergt aan competenties van Wijz-medewerkers.

De SAR beveelt derhalve aan bij de bespreking van de visie op het sociaal domein ook de rol van team Wijz mee te nemen en de breedte van de opdracht die de gemeente in dat verband aan de ambtelijke organisatie stelt en de middelen die daarmee gepaard gaan om ook waar te maken wat afgesproken wordt.

Ook beveelt de SAR aan dat team Wijz meer zichtbaar moet worden en een eigen gezicht moet krijgen voor de burgers van Waalwijk in de komende periode. De informatievoorziening (via website en andere middelen) over de toegang tot het sociaal domein en allerlei andere regelingen (onafhankelijke cliëntondersteuning, schuldhulpverlening en beroep/ bezwaar) kan veel duidelijker en laagdrempeliger.

5. Portefeuilleverdeling.

De SAR adviseert de onderhandelende partijen en het constituerend beraad van het college van burgemeester en wethouders alle, of in ieder geval zoveel als mogelijk, portefeuilles die op het sociaal domein betrekking hebben bij één wethouder onder te brengen. Op deze manier is de integraliteit van beleid en helderheid naar buiten toe beter gewaarborgd dan bij een versnippering van deze portefeuilles.

De SAR is zich volledig bewust van het feit dat de portefeuilleverdeling in de onderhandelingen natuurlijk een belangrijke rol kan spelen. Dat maakt dit advies dan ook buitengewoon prangend. Er zijn te veel gemeentes waar een politieke verdeling van portefeuilles vóór logica gaat.

6. Knelpunten in de uitvoeringspraktijk.

De SAR wil graag de volgende signalen meegeven die zij uit de uitvoering van het huidige beleid mede heeft opgetekend op de bijeenkomst die met ouderenbonden, gehandicaptenorganisaties en cliëntenraden:

6.1. Armoedebeleid

Door de economische voorspoed die ons land de laatste jaren ten deel valt, daalt niet alleen het aantal mensen met een werkloosheidsuitkering. Voor het eerst in 10 jaar is in Nederland het aantal bijstandsuitkeringen eveneens licht gedaald. In 2017 werden er 461.000 bijstandsuitkeringen verstrekt en de verwachting is dat de daling in 2018 en 2019 zich verder voortzet.

Met name in de leeftijd van 27 tot 45 jaar deden mensen minder beroep op een bijstandsuitkering. Helaas is een daling niet waarneembaar bij 45plussers en niet westerse allochtonen. Deze laatste groep bestaat voor een groot deel uit Syriërs en hiervan stroomden in 2017 4.000 mensen uit en 11.000 mensen in de bijstand. Het aantal 45plussers in de bijstand steeg in 2017 met 5.000 mensen (60% van 55plussers zit langer dan 4 jaar in de bijstand).

De Sociale Advies Raad wil het nieuw te vormen college graag meegeven om gelet op bovenstaande ontwikkelingen de economische voorspoed en daarmee gepaard gaande stijging van de werkgelegenheid te benutten voor de kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. Voor de niet westerse allochtonen (in Waalwijk 7,9% is 3.745 inwoners) zouden wellicht voor de nog inburgeringsplichtigen, inburgering en het opdoen van werkervaring nadrukkelijker gekoppeld kunnen worden. Daarnaast kan het nieuwe college samen met het regionale bedrijfsleven de handen in één slaan om enerzijds het steeds nijpender tekort aan personeel en anderzijds de instroom in de bijstand van kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te combineren.

Het is een klein stapje van de bijstand naar armoede en de daar dikwijls mee gepaard gaande schuldenproblematiek. 75% van de mensen in de bijstand leeft in armoede, in totaal in Nederland 224.000 mensen. Voor Waalwijk betekent dit dat er ruim 1500 inwoners onder de armoedegrens leven. Van de 7.443 kinderen van 0 – 14 jaar in Waalwijk leven er ruim 800 in armoede. Hoewel Waalwijk met het programma Geweldige Wijken een voorloper is op het gebied van bestrijding van

armoede onder kinderen wil de Sociale Advies Raad het nieuwe college graag meegeven om daadkrachtig te blijven handelen als het gaat om bestrijding van armoede, sociale uitsluiting en schulden onder haar inwoners.

Bijzondere aandacht verdient daarbij ook de groep van mensen met langdurige beperkingen die hoge extra kosten maken in de zorg en in hun levensonderhoud vanwege hun beperking. Deze kosten werden voorheen door de landelijke overheid gecompenseerd en is nu de verantwoordelijkheid van de gemeente.

6.2 Onafhankelijke cliëntondersteuning

In de Wmo en de Jeugdwet is opgenomen dat burgers die in aanmerking willen komen voor ondersteuning of zorg een beroep kunnen doen op laagdrempelige cliëntondersteuning. De gemeente is verplicht dit te regelen op basis van de wet. De SAR heeft diverse signalen gekregen dat er onvoldoende vorm gegeven wordt in Waalwijk aan met name het beschikbaar zijn van professionele cliëntondersteuning. In eerdere adviezen over taakbreedte en opdracht van team Wijz binnen de gemeente heeft de SAR dit beleidssignaal al afgegeven.

Het belang van cliëntondersteuning zit hem niet alleen in de ondersteuning bij het aanvragen van voorzieningen maar ook in het voor en na-traject. Voor lichtere vragen en een algemene informatiefunctie kan cliëntondersteuning door vrijwilligers of de algemene ondersteuning vanuit Contour-de Twern een prima oplossing zijn. Voor burgers met complexe vragen op meerdere levensterreinen is toegang tot professionele cliëntondersteuning nodig die gespecialiseerd is voor doelgroepen zoals volwassenen met een lichte verstandelijke beperking (LVB), mensen met een stoornis op het Autistisch Spectrum en Ouders van kinderen met een meervoudige beperking (MVB).

Het nieuwe College wordt geadviseerd hier een speerpunt van te maken in de komende periode in lijn met de doelstelling van het VN verdrag om de eigen regie ook van mensen met complexe en meervoudige beperkingen optimaal te bevorderen.

6.3 Wonen met zorg.

Door de vergrijzing voldoet een steeds groter wordend deel van de woningvoorraad niet meer aan de behoefte. De woonvraag van veel senioren verandert snel. Maar ook zal in het kader van het VN verdrag bekeken moeten worden hoe aan de woonbehoefte op het gebied van kleinschalig beschermd wonen voor diverse doelgroepen in de verstandelijk beperkten zorg alsook in de GGZ zorg voldaan kan worden.

In de Woonvisie van Waalwijk wordt er terecht aangegeven dat aan deze ontwikkelingen prioriteit gegeven zal worden. In het Sociaal domein betekent dit dat er volop ruimte moet worden gegeven aan initiatieven van zorgvragers zelf – al dan niet met een PGB voor de ondersteuning- om gezamenlijk en deels in eigen beheer nieuwe woonprojecten op te zetten. Op een breed terrein werken met innovatieve oplossingen is nodig bijvoorbeeld met het bevorderen van ‘meer-generatiewoningen’, steunpunten in de wijk waar vanuit diensten geleverd kunnen worden etc.

Om op bovengenoemde uitdagingen voldoende in te spelen moet in de periode 2018-2022 op dit gebied een integraal woon-zorgprogramma worden opgenomen waarbij nauw samengewerkt wordt met vertegenwoordigers van bewoners/zorgvragers.

6.4 Vervoer.

Vervoersvoorzieningen zijn van levensbelang voor de samenhang tussen m.n. het stedelijk en landelijk gebied van de kernen in de gemeente Waalwijk. Ook vanuit het programma rond het VN- verdrag zal bekeken moeten worden of het vervoer voor mensen met een beperking afdoende is geregeld. De SAR heeft signalen ontvangen vanuit de belangengroeperingen dat dit onvoldoende het geval is.

Ook in het kader van het gebruik van Wmo en Jeugdvoorzieningen is vervoer een cruciaal aandachtspunt. Bij de Jeugdhulp zal ook de relatie met het leerlingenvervoer beter geregeld kunnen worden waarmee op effectiviteit en kwaliteit een belangrijke verbetering bereikt moet worden in de nieuwe Collegeperiode.

6.5 Communicatie.

In een eerder advies in 2017 heeft de SAR het College al geadviseerd om de informatie over het sociaal domein, de toegang daartoe via Wijz en de mogelijkheden een beroep te doen op cliëntondersteuning, beroep/bezwaar etc veel duidelijker te communiceren naar de burgers. Ook de Nationale Ombudsman heeft in zijn onderzoek in 2017 geconstateerd dat over de hele linie in Nederland gemeenten hierin tekortschieten.

In het kader van het VN-verdrag is begrijpelijke en toegankelijke informatie niet alleen voor mensen met een visuele, auditieve en/of verstandelijke beperking maar ook voor de vele mensen die te kampen hebben met laaggeletterdheid van groot belang.

Voorbeelden van problemen en oplossingen voor toegankelijke informatie vanuit gemeenten zijn te vinden op de website “Hoe toegankelijk is uw gemeentelijke informatie?” van de VNG.

Dit thema wordt door de SAR niet aangekaart als een eendimensionaal project om een nieuwe website in te richten bij wijze van spreken.

Dit betreft primair ook een aspect van verandering van cultuur en beeldvorming niet alleen in het ambtelijk apparaat maar ook in de gemeente als geheel: als samenleving van betrokken burgers waarbij niemand (bewust of onbewust) buitengesloten wordt.

7. Conclusie

Wij hopen u met dit advies de nodige handvatten te hebben gegeven om te komen tot een goede sociale paragraaf voor de komende vier jaar. De SAR is, indien gewenst, meer dan bereid om een nadere toelichting te geven als de onderhandelende partijen dat op prijs zouden stellen. Niet enkel op de hierboven besproken onderwerpen, maar ook op alle andere (sociaal domein) vraagstukken die zich zouden kunnen voordoen in de onderhandelingen.

Met vriendelijke groet,

Sociale Advies Raad Waalwijk,

Namens deze,

Jan van Run-Kvist

